

HALSEN 9

Breda gatan 7

DJURGÅRDEN

STADSHOLMEN

BREDA GATAN 7, ÅR 1917. (F 99780)

Halsen 9 är en del av Djurgårdsstadens trähusbebyggelse. Huset har en stomme som förmodligen är uppförd under 1700-talet och sedan om- och tillbyggd under 1800-talet. Gatufasaden har en ålderdomlig karaktär med panelklädda fasader, kvadratiska fönster med fönsterluckor och äldre port med dekorativ portal.

Husets panelarkitektur visar på utvecklingen i Djurgårdsstaden under 1800-talet med påbyggda hus och ljusare färgsättning. Invändigt präglas byggnaden av en renovering från 1960-talet, med bland annat tidstypisk köksinredning. Av äldre detaljer finns en omsatt kakelugn av 1700-talstyp. Tillsammans med övriga byggnader längs med Breda gatan är området Stockholms äldsta bevarade samlade stadsbebyggelse efter Gamla stan.

Fastigheten Halsen 9 är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering.

Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Djurgårdsstaden har en marin bakgrund. Under 1600-talet låg Båtsmansvarvet (senare Galärvarvet) på Djurgården, och Amiralitetet disponerade marken där Djurgårdsstaden nu ligger. År 1668 anlades här en vårdinrättning för "förflammat och wanfört sjöfolk" som år 1675 kompletterades med en kyrkogård. Inrättningens bebyggelse, som var den första

FASAD MOT BREDA GATAN. FOTO. J MALMBERG.

antydning till den nuvarande Djurgårdsstaden, bestod av fjorton små stugor som timrats på Åland. Flottan flyttade redan 1680 till Karlskrona och tog då med sina sjuka.

År 1724 anlades ett nytt skeppsvarv på flottans mark. Området delades år 1735 upp i gator och kvarter efter en plan som stadsingenjören Petrus Tillaeus hade upprättat. Enligt planens intentioner uppfördes en rad timrade stugor av timmerarbetarna vid varvet. Planen med smala gator som följer den kuperade topografin är väl bibehållen och stugorna utgör ännu stommen i många av dagens hus.

Djurgårdsvarvet, som tog över varvsverksamheten år 1768, hade en storhetstid under 1700-talets senare del med Fredrik Henric af Chapman som skeppsbyggare. Under den tiden byggdes flera stenhus för varvets räkning. År 1769 erbjöds varvsarbetarna också att friköpa sina tomter vilket ledde till att många hus byggdes på eller slogs samman till större enheter. Sedan Stockholms stad tagit över området

vid Djurgårdsvarvets nedläggning på 1860-talet blev bebyggelsens marina anknäring svagare. Byggnaderna gjordes om till flerbostadshus eller vårdshus och den sociala homogenitet som därtills kännetecknat området ändrades.

På 1920-talet hotades husen av rivning, men när statliga Byggnadsstyrelsen tog hand om förvaltningen av området år 1954 beslutade man om ett bevarande. Husen var dock i dåligt skick och behövde renoveras. Moderniseringen och upprustningen var ofta genomgripande och rena återuppbyggnader förekom. Stora delar av området kom år 1985 i stadens och Stadsholmens ägo.

Djurgårdsstaden är Stockholms äldsta samlade stadsbebyggelse efter Gamla stan. Till skillnad från andra områden i staden dominerar trähusen. En- och tvåvåningshusen representerar både tillkomsten på 1700-talet och utvecklingen under 1800-talet med på- och tillbyggnader i tidens panelarkitektur. Det bibehållna gatunätet och planken som avgränsar de

FASADEN MED LOFTGÅNG MOT ÖSTER. FOTO. J MALMBERG.

små grönskande gårdarna ger en tydlig karaktär av förindustriellt arbetarsamhälle. Intrycket förstärks genom ålderdomlig gatubeläggning och belysning.

HISTORIK

Kvarteret Halsen

Kvarteret Halsen består av fyra byggnader mellan Breda Gatan och Andréégatan. Kvarteret var bebyggt redan år 1736 då det finns med på Tilleaus plan över området. Ursprungligen var kvarteret mycket bredare med gårdar mot öster. När Andréégatan drogs fram år 1924 så revs den äldre gårdsbebyggelsen och endast husen mot Breda Gatan var kvar.

Tomtägare

Enligt Tilleaus karta år 1736 var timmermannen Schiftenberg tomtens första ägare. Under senare delen av 1700-talet bytte tomtens ägare ett flertal gånger, bland annat ägdes den av timmermannen Nils Flodin och skeppstimmermannen Johan Lennman. Under

1800-talet köptes gården av kofferditimmermännen H Eklund och Olof Eriksson samt brädarbetare Johan Forsberg och Carl Jansson.

En kringbyggd gård

På Tilleaus karta från år 1736 är tomten avbildad med en mindre byggnad längs gatan. Den upptar inte hela tomtens bredd mot gatan utan lämnar en del mot intilliggande hus mot norr. Huset var sannolikt endast i en våning men kom att om- och tillbyggas, troligtvis under tidigt 1800-tal.

Samfundet S:t Erik lät år 1917 göra en inventering av fastigheten. Bostadshusets exteriör beskrevs då med en grågrönmålad liggande panel, en brunmålad portal, brutet tak och enkupigt tegel. I taket satt fyra takkupor av svartmålad plåt mot gatan och gården. På den västra gaveln satt ett fönster med fönsterlucka och ovan detta en hissboom, täckt med plåt.

Mot gården var ett utskjutande loft efter hela den andra våningens fasad. Loftet var inklätt och hade en

OMSATT KAKELUGN AV 1700-TALSTYP. FOTO. J MALMBERG.

MURAD ÖPPENSPIS FRÅN 1900-TALET'S MITT.
FOTO. J MALMBERG.

lång fönsteröppning mot gården. I husets bottenvåning fanns en portgång mot gatan. I den låg en entré mot den östra lägenheten som bestod av ett rum och kök. Lägenheterna väster om portgången hade entré från gården. I inventeringen nämns ursprungliga spismurar, även omsatta kachelugnar och enkla fyllningsdörrar.

Gården öster om bostadshuset var kringbyggd och utgjordes av trähus. Längs den västra sidan låg en bodlänga i två våningar, därefter låg ett envånings knuttimrat bostadshus. Tomtens södra och östra

tomtlinje hade båda bodlängor. Alla byggnader hade fasader av brädor och tegeltak. När Andreegatan drogs fram revs hela gårdsbebyggelsen.

Upprustning och reovering

Fastigheten förvärvades av staden år 1924. En genomgripande reovering av fastigheten genomfördes år 1963. Interiörerna anpassades till tidens krav på en modern bostadsstandard med nya badrum och kök. Utvändigt utbyttes paneler, fönster och fönsteromfattningar.

BYGGNADSBESKRIVNING

Halsen 9 har sin huvudfasad mot Breda Gatan och ligger på en hörntomt med gavelfasad mot söder. Mot Andréegatan i öster ligger trädgården.

Exteriör

Huset är ett två våningar högt bostadshus av trä med inredd vind. Fasaderna är klädda med locklistpanel och har knutlådor. Mot Andreegatan finns en loftgång med figursågade räcken som byggdes om vid renoveringen år 1963. Fönstren är kvadratiska med en mittpost och spröjsade bågar. De omges av släta fönsterfoder. I bottenvåningen finns äldre fönsterluckor med snedställda brädor och smidda beslag. Entréporten mot gatan har en slät omfattning krönt av ett dörröverstycke med rombformad dekor. Pardörren är från 1800-talet och har horisontella

brädor i överdelen och en romb i nederdelen. Den sammanbinds av smidda bandgångjärn. Taket är brutet och klätt med enkupigt tegel. Här finns takkupor mot öster och väster. Den före detta körporten har markbeläggning av kalkstensplattor, pärlspontklädda väggar och bräddtak. I porten finns två dörrar av liggande panel med släta dörrromfattningar.

Interiör

Lägenheterna nås från loftgången mot öster via äldre fyllningsdörrar med pålagda skivor och ett glasat och spröjsat parti. De präglas av renoveringen från år 1963 med trägolv och parkettgolv, fyllningsdörrar och foder samt platsbyggda garderober. De platsbyggda köken finns kvar med beslag och spis. Lägenheterna har eldstäder i form av en murad öppen spis från 1900-talet samt en omsatt kakelugn av 1700-talstyp.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktbehandlingsmaterial som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.